Revue sociálnych služieb, ročník 3, číslo 1, rok 2023
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index

JULIA H. LITTELL, JACQUELINE CORCORAN, VIJAYAN PILLAI. 2008. *Systematic Reviews and Meta-Analysis (Pocket Guide to Social Work Research Methods)*. New York: Oxford University Press. 202 s. ISBN 978-0-19-532654-3.

Dr. Julia H. Littell je profesorkou na Vysokej škole sociálnej práce a sociálneho výskumu na Bryn Mawr College, USA. Vo svojej vedeckej činnosti sa zameriava na aplikovanú epistemológiu, syntézu dôkazov a využitie výskumu v politike a praxi. Študovala procesy a výsledky komplexných behaviorálnych a psychosociálnych intervencií pre deti, mládež a rodiny pomocou terénnych experimentov, sekundárnej analýzy údajov, kvalitatívneho výskumu, systematických prehľadov a metaanalýz. Za svoj literárny a vedecký prínos získala viacero významných ocenení. V roku 2017 bola vymenovaná za členku *Spoločnosti pre sociálnu prácu a výskum.*

Dr. Jacqueline Corcoran v súčasnosti pôsobí na Pennsylvánskej univerzite. V sociálnej práci bola Corcoran prvá, ktorá vydala knihu o praxi založenej na dôkazoch, *Evidence-Based Social Work Practice with Families*, vydanej v roku 2000. Svoju kariéru venovala syntéze poznatkov klinickej sociálnej práce prostredníctvom systematických prehľadov, metaanalýz a metasyntéz. Kniha *Systematic Reviews and Meta-Analysis* bola prvou knihou v sociálnej práci o systematických prehľadoch a metaanalýzach, ktorú vydala v spoluautorstve s Juliou H. Littell a Vijayan K Pillaiom.

Dr. Vijayan K Pillai je profesorom na Texaskej univerzite v Arlingtone, USA. Ako demograf sa zaoberá výskumom v oblasti plodnosti adolescentov, zdravia a dobrých životných podmienok žien, HIV/AIDS v Afrike, reprodukčného zdravia žien v rozvojových krajinách a rodových otázok. Svoj výskumný záujem zameriava predovšetkým na témy, ako sú napr. vzťahy medzi fyzickými, sociálnymi a ekonomickými aspektmi politík zdravia žien, sociálny vývoj, udržateľnosť, práva žien v rozvojových krajinách a i. Jednou z oblastí jeho pedagogického záujmu sú tiež výskumné metódy.

Autorský kolektív v publikácii *Systematic Reviews and Meta-Analysis (Pocket Guide to Social Work Research Methods)* ponúka ucelený praktický základ o systematických prehľadoch a metaanalýzach so zreteľom na sociálnu prácu. Čitateľ v príručke nájde východiskové informácie o súčasných metódach pre syntézu výskumu, ktoré sú vo vedecko-výskumnom prostredí značne využívané, a to predovšetkým z dôvodu vysokého nárastu realizovaných štúdií. Autori tak hovoria o „vreckovom slovníku“, v ktorom ponúkajú celistvý teoreticko-empirický obraz danej problematiky. Konštatujú, že systematické prehľady a metaanalýza predstavujú dva odlišné, ale zároveň vysoko kompatibilné prístupy k syntéze výskumu. Za dôležité pokladajú, aby výskumník bol dostatočne oboznámený so základnými procesmi týchto prístupov pre ich správne využitie v praxi. Na základe toho sa v publikácii snažia o jasné a podrobné sprístupnenie významných pojmov a postupov, za pomoci ktorých tak ponúkajú návod na správne využitie systematických prehľadov v spoločenských vedách. Ako na s. 1 autori píšu: *„Systematický prehľad má za cieľ komplexne lokalizovať a syntetizovať výskum, ktorý sa týka konkrétnej otázky, pomocou organizovaných, transparentných a opakovateľných postupov v každom kroku procesu. Dobré systematické prehľady prijímajú dostatočné opatrenia na minimalizáciu chýb a zaujatosti. Toto je obzvlášť dôležité pri syntéze výskumu, pretože skreslenie môže vzniknúť v pôvodných štúdiách, ako aj v procesoch publikovania, šírenia a hodnotenia, a tieto predsudky môžu byť kumulatívne.“*

Revue sociálnych služieb, ročník 3, číslo 1, rok 2023
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index

Na strane druhej autori definujú metaanalýzu ako *„súbor štatistických metód na kombinovanie kvantitatívnych výsledkov z viacerých štúdií s cieľom vytvoriť celkový súhrn empirických poznatkov o danej téme. Používa sa na analýzu centrálnych trendov a variácií výsledkov v rámci štúdií a na opravu chýb a zaujatosti v súbore výskumu. Výsledky pôvodných štúdií sa zvyčajne prevedú do jednej alebo viacerých bežných metrík nazývaných veľkosti efektov, ktoré sa potom kombinujú v rámci štúdií. To nám umožňuje syntetizovať výsledky zo štúdií, ktoré používajú rôzne miery rovnakého konštruktu alebo uvádzajú výsledky rôznymi spôsobmi.“ (s. 1-2).*

Autori však zdôrazňujú, že tieto termíny nepredstavujú synonymá a každá z daných metód má svoje špecifiká: *„Systematické prehľady dôkladne dokumentujú a hodnotia štúdiu kvality, zatiaľ čo metaanalýzy poskytujú kvantitatívne súhrny dôkazov, ktoré ukazujú hlavné trendy, variácie a možné dôvody rozdielov vo výsledkoch v rámci štúdií.*“ (s. 4). Autori tiež konštatujú, že metaanalýza môže, a aj by mala, byť súčasťou systematického preskúmania, ale v praxi tomu tak vždy nie je. Niektoré systematické prehľady využívajú iné metódy syntézy alebo neposkytujú vôbec žiadnu syntézu. Systematický prehľad však môže obsahovať viaceré metaanalýzy, vrátane samostatných analýz účinkov na rôzne výsledky, ako aj použitie rôznych metaanalytických techník.

Kniha je členená do siedmych častí, vrátane úvodu a záveru. V jednotlivých častiach kolektív autorov podrobne vysvetľuje podrobné kroky na spracovanie systematického prehľadu a metaanalýzy, od formulovania témy, cez vyhľadávanie štúdií, až po extrakciu, hodnotenie údajov a tiež ich interpretáciu. V jednotlivých kapitolách knihy tak autori popisujú konkrétne kroky potrebné na vykonanie metaanalýzy v rámci systematického prehľadu. Kniha je vhodným doplnkom k podpore lepšieho pochopenia koncepčných a metodologických základov systematických prehľadov. Autori sa usilujú o priblíženie konkrétnych nástrojov na to, aby výskumník začal konceptualizovať a operacionalizovať svoj vlastný prehľad. Obohacujúcim prvkom je, že každá z kapitol obsahuje reálne príklady sociálnej práce, končí stručným zhrnutím a tiež obsahuje ďalšiu odporúčanú literatúru o daných výskumných metódach. Záverečné strany publikácie sú venované dodatočným prílohám, v ktorých sú obsiahnuté rovnako prínosné časti, ako napr. glosár knihy, praktické kontrolné zoznamy či vzorové formuláre na vyhľadávanie a extrakciu údajov, čím je výrazne posilnená praktická hodnota a využiteľnosť tejto publikácie.

Publikácia je jednou zo série „vreckových sprievodcov“ zameraných na výskumné metódy sociálnej práce, ktoré sú plné praktických rád a príkladov z oblasti sociálnej práce. Je hodnotným zdrojom pre študentov i výskumníkov v spoločenských vedách.

Za veľký prínos publikácie možno považovať jej praktické ponímanie využitia systematických prehľadov a metaanalýz v oblasti sociálnej práce. Autori sa v nej usilujú o uvedenie faktov a vyvrátenie viacerých mylných tvrdení, ako napr. že tieto metódy vznikli a sú využiteľné len v oblasti medicíny či biomedicíny. Ako však autori na s. 5 uvádzajú: *„Metaanalýza bola pôvodne vyvinutá v sociálnych a behaviorálnych vedách a je široko používaná mimo medicíny.“*

Systematické prehľady a metaanalýzy nachádzajú v súčasnosti široké využitie v spoločenských vedách: *„Systematické prehľady a metaanalýzy sa skutočne čoraz častejšie používajú v spoločenských vedách, najmä v psychológii a vo vzdelávaní...“* (s. 4). *„Hoci každá metóda má svoje obmedzenia, systematické preskúmanie a metaanalýza sú jednoducho najlepšie dostupné nástroje na syntetizovanie kvantitatívnych zistení zo štúdií súvisiacich tém.“* (s. 137).

Revue sociálnych služieb, ročník 3, číslo 1, rok 2023
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index

Glass (1976), ktorý patrí medzi prvých výskumníkov, ktorí použili metaanalýzu taktiež konštatuje, že pôvodne bola metaanalýza navrhnutá na používanie práve v spoločenských vedách. Ako analytický nástroj však našla svoje uplatnenie (v priebehu 80 rokov) tiež v medicíne (Evidence Based Medicine), ekológií či iných vedách (Fau, Nabzo, 2020). Postupom času sa metaanalýza stala jednou z najčastejšie používaných metód a v súčasnosti je prijímaná ako štandardná štatistická metóda. Systematické prehľady a metaanalýza sú v súčasnosti do značnej miery využívané v odbornej verejnosti a preto je dôležitá správna a primeraná znalosť týchto metód.

Autori v publikácii tiež uvádzajú konkrétne databázy, s ktorými výskumníci môžu pracovať, čím tiež obohacujú práve jej praktický prínos. Jednou z databáz, v ktorej je možné nájsť príklady zrozumiteľných súhrnov systematických prehľadov a metaanalýz je napr. Cochrane Database of Systematic Reviews.

Mgr. Michaela Vaceková
interná doktorandka Katedry sociálnej práce
FSV UCM v Trnave